

PETR ERBEN

*osobnosti sionistického skautingu
a židovských mládežnických hnutí*

Jitka Radkovičová – Tiki

Obsah

Vstup k židovským skautům	5
I Teddy Kollek měl smůlu	6
Pokus o komunistický převrat v Tchelet Lavan	7
Brno	9
Poslední tábor Tchelet Lavan	9
Terezín	11
Koncentráky	12
Osvobození a důležité milníky dalšího života	13
Izrael	15

Tím, že byl ustanoven stát
Izrael, antisemitismus neustal.
Byl ustanoven, abychom mohli
antisemitům říct, aby si ho strčili
někam.

*Petrova verze
citátu Efraima Kishona*

Petr Eisenberg – Erben

Dlouho jsem přemýšlela, jestli si na článek o Petrovi vůbec troufnout a pokud ano, tak čím celou stať začít – a napadl mě citát uvedený na začátku textu pocházející od Efraima Kishona, protože přesně touhle replikou končil Petr svoji dlouhou řeč, když jsem se s ním před léty viděla naposledy. Jedním z důležitých úkolů tohoto projektu, jak se dnes moderně říká, je představit skautské i jiné veřejnosti ty, kteří pomalu ale jistě upadají do zapomnění. To ovšem neplatí o Petru Erbenovi: Petr byl osobnost, na kterou se prostě a jednoduše z mnoha důvodů zapomenou nedá.

Svůj život vcelku mistrně popsal v knize „Po vlastních stopách“ a je tedy otázkou, jestli není zbytečné jeho vzpomínky rozmělnovat. Nicméně – ne každý se k jeho knize dostane, a pak také – můj úhel pohledu by mohl laskavému čtenáři ze skautských řad usnadnit základní orientaci v činnosti sionistického skautského hnutí Tchelet Lavan, jehož byl Petr důležitým představitelem. Dokonce natolik důležitým, že mě za ním poslali českoslovenští členové tohoto hnutí, kteří v Izraeli pod Golanskými výšinami založili kibuc Neot Mordechaj, s podotknutím, že co o Tchelet Lavan neví Petr Erben, nestojí za to, aby člověk věděl. Takové doporučení už něco znamená a není radno se jím neřídit.

Vstup k židovským skautům

Na svět přišel v březnu 1921 v Moravské Ostravě jako Petr Eisenberg (příjmení Erben přijal o pětadvacet let později) do rodiny, jejíž nedílnou součástí už sionismus byl: maminka Klára jako členka sionistického hnutí v Ostravě a po přestěhování do Frýdku předsedkyně místní pobočky WIZO¹ své dva syny brala s sebou na veškerá jednání. A logické pak bylo, aby Petr vstoupil do oddílu Tchelet Lavan ihned poté, co byl v roce 1933 ve Frýdku založen. Pomohli s tím chaverim² z Ostravy:

„Když mně bylo třináct roků, přišel do Frýdku v roce 1933 z Ostravy Tchelet Lavan a otevřeli tady pobočku. Scházeli jsme se v židovské škole, na dvoře v té škole jsme měli moadon, klubovnu, a venku jsme rejčili. Byl tam velký dvůr vedle synagogy. Taký jsou tam Beskydy, lesy. Pro skauting tam byly přirozené podmínky. Můj první madrich³ se jmenoval Arje Alter, byl původem z Ostravy a později byl důstojníkem ve Svobodově armádě. Vrátil se do Ostravy jako poručík.“⁴

Rodinnou pohodu kromě maminky Kláry a bráchy Pavla vytvářel také otec Artur. Úspěšně podnikal v oboru pivovarnickém a zajišťoval tak rodině slušnou životní úroveň. Dnes bychom

1 Women's International Zionist Organisation, Mezinárodní ženská sionistická organizace s pobočkami v mnoha zemích celého světa.

2 Chaver – z hebrejštiny kamarád, přítel, zde používáno ve smyslu člen sionistického hnutí; množné číslo – chaverim.

3 Madrich – z hebrejštiny vedoucí.

4 Rozhovor Petra Erbeny s autorkou, květen 2014.

Na dvoře židovské školy ve Frýdku, ve které byla klubovna Tchelet Lavan, hraje skupina Petrových přátel vybíjenou. Nedatováno

řekli, že v praktické rovině prováděl efektivní marketingovou strategii – firmu rozšířil, zmodernizoval a výborně prosperoval až do okamžiku, kdy byl podnik arizován. Petr tak mohl po roce učení na zámečnicka začít se studiem na průmyslové škole. Projevil se tak vliv hnutí Tchelet Lavan, které od svých členů požadovalo znalost jakéhokoliv řemesla uplatnitelného v Palestině.

I Teddy Kollek měl smůlu

Činnost oddílů se neomezovala pouze na místní aktivity, schůzky, přednášky a hebrejštinu; vzhledem k tomu, že hnutí Tchelet Lavan mělo celostátní působnost, jezdil Petr na různé srazy, zimní i letní tábory a další zajímavé akce. Kromě toho také sportoval, byl členem místního klubu Makabi. Svůj první tábor absolvoval hned v roce 1933, tehdy ještě jako malý solel⁵, v Malé Čermné v podhůří Orlických hor:

„Já jsem ještě byl solel, tak jsem byl nejdřív poslanej do tábora solemim v Malé Čermné v Orlických horách, a když jsem tam potom udělal zkoušku na skauta, na cofe, tak jsem přešel do

⁵ V tehdejší době rozlišovalo hnutí Tchelet Lavan tři věkové kategorie: nejmladší solemim, tj. stavitelé, budovatelé, cofim – skauti a bogrim – dospělí. Později se kategorie solemim přejmenovala na Bnej Midbar – Synové pouště.

tábora cofim a tam už jsem dělal hlídky a všechno, taky Morseovku a taky jsme měli vlajkovéj semafor. Jednou jsem měl noční hlídku od čtyř ráno do šesti. A najednou se tam někdo objeví a řekne: „Já jsem Teddy Kollek, pusť mně dovnitř.“ Povídám: „Znáš heslo?“ A on: „Heslo? Neznám heslo! Já jsem Teddy Kollek!“ „Příteli, ty neznáš heslo? V tom případě se dovnitř nedostaneš.“ Já jsem udělal skautskou zkoušku a jako hlídka pustím dovnitř někoho, koho neznám? Ale mně ho bylo líto, tak říkám: „Víš co? Hlídám od čtyř do šesti, moji postel už nepotřebuju, tak ti donesu deky a ty si usteleš tady venku, lehneš si a budeš čekat, až tě ráno někdo pozná a pustí tě dovnitř.“ A tak se Teddy vyspal před bránou tábora. Po létech už v Izraeli jsem byl na nějakém jednání v Jeruzalémě za přítomnosti Teddy Kollka, tehdy jeruzalémského starosty. Jdu za ním a říkám: „Teddy, my se známe.“ On povídá: „Odkud?“ A já: „Potkali jsme se na táboře ve třiatřicátým roce, byl jsi tehdy sekretářem Ben Guriona, v Praze byl sionistický kongres a vy oba jste měli přijet na návštěvu tábora, já jsem tě tam nepustil, ale dal jsem ti tu deku.“ „Jóóó! Na to si vzpomínám! A za deku ti dodatečně děkuju.“⁶

Teddy Kollek⁷ býval v předválečném Československu častým hostem, ale dost pochybuju o tom, že by ho někdo někdy podobným způsobem odkudkoliv vyexpedoval, na to byl příliš známou osobností. Muselo to počkat až na Petra Erbena 😊.

Pokus o komunistický převrat v Tchelet Lavan

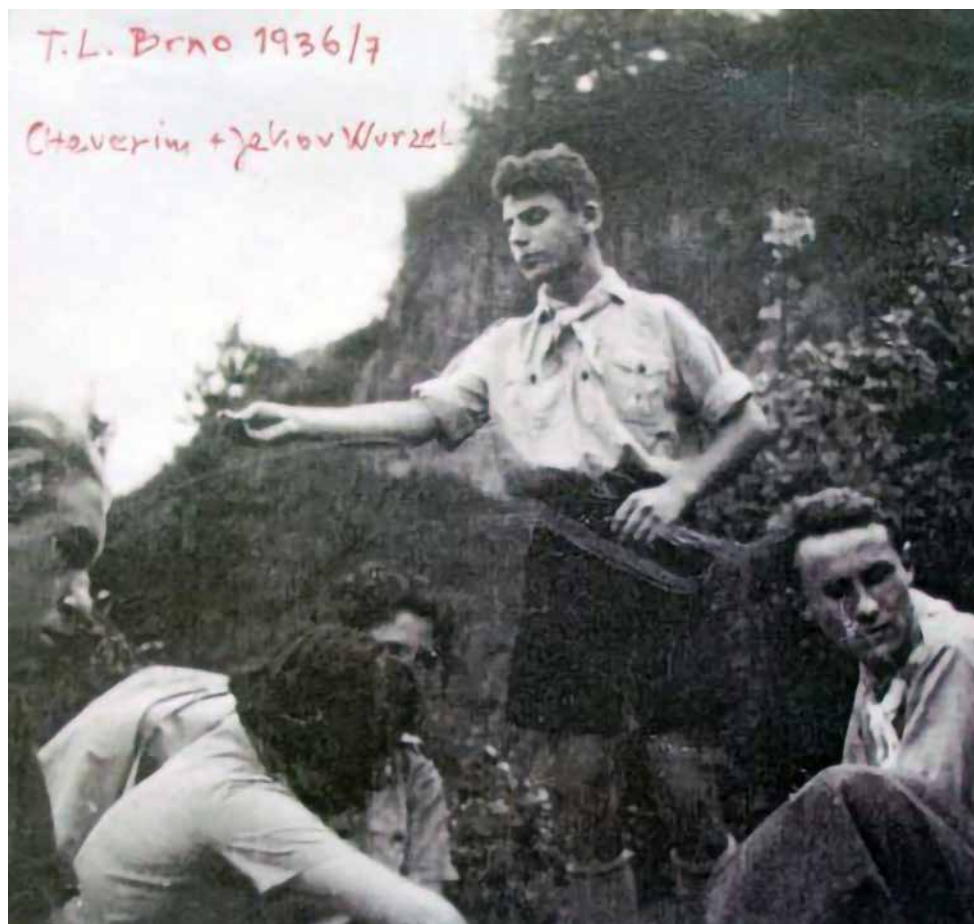
V roce 1935 absolvoval další letní tábor Tchelet Lavan, tentokrát v Německém, dnes Havlíčkově Brodě; na tomto táboře byl svědkem pokusu, který měl změnit charakter hnutí k nepoznání. Tyto pokusy ostatně probíhaly od samých začátků existence Modrobílých, respektive od doby emancipace Tchelet Lavan na německém a rakouském Blau-Weiss: hnutí samotné bylo orientováno doleva, ale mělo nezpochybnitelný silný sionistický potenciál. Právě proto bylo vystaveno „kritice zleva“, od členů Tchelet Lavan – komunistů, kteří vysvětlovali,

Petr Eisenberg doma ve Frýdku. 1937

⁶ Rozhovor Petra Erbena s autorkou, květen 2014.

⁷ Teddy Kollek (1911–2007), získal jméno po významném sionistickém vůdci Theodoru Herzlovi. Aliju podnikl v roce 1935, patřil k zakladatelům kibucu Ejn Gev. Úřad jeruzalémského starosty zastával v letech 1965–93, měl zásluhu na vybudování Jeruzaléma jako moderního města.

Petr Eisenberg po příchodu do Brna. Školní rok 1936–37

že antisemitismus bude jednou provždy přemožen třídním bojem a pokoušeli se formovat hnutí podle svých představ. Pod tímto vlivem mnohdy docházelo k odlivu členů, protože na ideál všeobecné rovnosti leckterý mladý člověk slyšel víc, než na ideál sionistický a dělo se to v době, kdy tyto pojmy ještě nebyly zprofanované. Kovaných apoštolů komunistické víry se ostatně z Tchelet Lavan rekrutovalo víc: Rudolf Slánský, Bedřich Reicin, Bedřich Geminder, Otto Šling, Ota Šik a řada dalších.

Petr Erben pokus o názorový převrat, který však aktérům nevyšel ani tentokrát, zhodnotil takto:

„V roce 1935 jsme měli tábor v Německém, dnes Havlíčkově Brodu a bylo to v objektu nějaké bývalé továrny na boty, taky tam byl kemp. V té továrně na boty bydleli ti starší. A tam Ota Šik a jemu podobní dělali revoluci, snažili se změnit Tchelet Lavan na komunistickou

skupinu, komunistické skauty. Naštěstí se jim to nepovedlo. Ale byli to moji kamarádi a já na ně vzpomínám rád, protože jsem s těmi lidmi vyrůstal.“⁸

Brno

Průmyslovku zde začal studovat v září 1936. Židé byli neoddelitelnou součástí dějin města a Petr do této „dobré společnosti“ výtečně zapadl. Fungovala zde celá řada židovských spolků s celorepublikovou působností, tedy i Tchelet Lavan, a tak se tady brzy cítil jako doma. V hnutí už byl známou osobností; jeho prvním brněnským madrichem byl Meschl Unger, který rozpoznal Petrovy kvality a snažil se o jeho další formaci v souladu s principy Tchelet Lavan. Postupně se Petr vypracoval na madricha, vedoucího, a byla mu svěřena skupina mladších členů.

Nadále se věnoval sportu a měl mimořádné štěstí v tom, že po emigraci z Německa přišel do Brna Fredy Hirsch, nadaný mladý muž, někdejší člen Jüdischer Pfadfinderbund Deutschland, německého svazu židovských skautů, v Čechách pak Makabi a Makabi Hacair. Cvičilo se na takzvaném „Makecu“, hřišti spolku Makabi v Pisárkách, hrál se fotbal, tenis, provozovala atletika a trénink jiu-jitsu, které vyučoval právě Fredy Hirsch. Po večerech Petr organizoval výpravy do polí a lesů za Brnem, kde se zapalovaly táboráky, tančila hora a zpívalo se. Fredy potom odešel do Prahy, ale na Petra nezapomněl, což se projevilo později – v te-rezínských časech.

Poslední tábor Tchelet Lavan

Výrazný zlom nastal, když se vlna pronásledování přelila přes Čechy a Moravu. Petr se pořád nemohl smířit se zákazem činnosti všech sionistických mládežnických hnutí, jak je Němci nadiktovali židovské samosprávě. Veškerá práce sice pokračovala v podzemí, on ale spokojený nebyl. Protože na podzim roku 1939 nahnali Němci na Ostravsku všechny muže v pracovním věku do tábora v Nisku nad Sanem, hnutí dostalo strach a „uklidilo“ Petra na hachšara do

Petr Eisenberg jako sportovec. Nedatováno

⁸ Rozhovor Petra Erbeny s autorkou, květen 2014.

Nelegální tábor Tchelet Lavan v Prštících u Brna. 1940

Hřibská u Pardubic. Pochybný projekt v Nisku měl posloužit jako jakási testovací verze – zkušenosti zde získané měly Němcům sloužit k provádění deportací ve větším měřítku, byl to jakýsi první pokus o konečné řešení židovské otázky.

Po návratu do Brna Petr odmaturoval a poté vymyslel plán, jak zorganizovat pracovní skautský tábor a alespoň částečně nahradit chybějící činnost tým, kteří mu byli svěřeni. Skautský vůdce se v něm přece jen nezapřel:

„Četl jsem v novinách, že na venkově sedláci hledají pracovníky na sklizeň – ve válce velmi důležitá věc. Našel jsem sedláka, který nás pozval, a tak jsme postavili v lese tři stany a otevřeli pracovní skautský tábor s hlídací věží a vůbec vším, co k tomu patří. Čtyřicet mladých a tři madrichim v Prštících se mnou obývali tuto usedlost. Pracovali jsme u sedláka a všichni byli spokojeni.“⁹

Členstvo rozdělil do tří družin, Cherut (Svoboda), Kadima (Vpřed) a Šibolim (Obilné klasy). Od začátku věděl, že riskuje, za podobné akce hrozil koncentrák, ale přesto tohle riziko podstoupil. Netrvalo ovšem dlouho, o táboře se dozvěděli Němci a zlikvidovali ho. Tentokrát se to obešlo bez koncentráku, ale ne nadlouho.

9 Petr Erben: *Po vlastních stopách. Vzpomínky*. Nakladatelství Petr Kalina, Praha 2003, s. 31.

Po tomto incidentu se vydal nazpět do Frýdku, aby pomohl své ovdovělé matce: bratr Pavel odešel do Palestiny v roce 1939 a doma nezůstal nikdo, kdo by jí byl oporou v těžkých časech. Petr věděl, že co se nedá změnit, to se musí vydržet – a zařídil se podle toho.

Terezín

Terezínské ghetto se nedá podle mého názoru popsat žádným lichotivým slovem, byť vedle koncentráků a vyhlazovacích táborů vypadalo zpočátku docela krotce. Petr se do ghetta dostal v září 1942 ostravským transportem označeným Bm a přičiněním Fredyho Hirsche byl krátce po svém příjezdu zařazen do nově zřízeného pracovního úřadu pro mládež, takzvaného Jugendarbeitseinsatzu, umístěného v domově mládeže L 218.

„V Terezíně jsem viděl, že je tam plno známých, které jsem znal ze skautských táborů. Tak jsem se s nimi vítal jako na táboře. My jsme si mysleli, že to je něco podobného. Najednou mě tam někdo volá, a já se otočím – Fredy! Pověřil mně, abych založil domov pro chlapce z ročníků 1924–1928. A to mně vlastně zachránilo život, protože ti ostatní šli dále a já jsem zůstal do konce září roku 1944. Tři ostravský transporty šly všechny do háje... A musím říct, že rozdíl mezi všemi ostatními ghetty a koncentráky byl v tom, že Terezín bylo město. Edelstein dostal město a městskou správu. Musel se starat o všechno a vlastně byl starosta obce. Sionista, který skutečně vedl město. Já jsem si představoval Izrael vždycky tak dobře vedený, jako byl vedený Terezín.“¹⁰

Klíčem vedoucím k podstatě jakéhosi alespoň základního řádu bylo vyplnění dne smysluplnou činností. Zde se naplno projevila Petrova mimořádná povaha: pro své okolí vždy dělal maximum, do dějin Terezína vešel nejen jako spolehlivý pracovník Jugendarbeitseinsatzu, ale také jako výborný sportovec a fotbalový trenér. Ilegální činnosti hnutí už se neúčastnil, na to mu nezbyval čas. Vedení Terezína se důsledně staralo o zajištění pracovních činností, kulturního a sportovního vyžití, také ale o ilegální výuku – to vše v souladu se sionistickými ideály. Většina toho, co se zde provozovalo, mohlo najít uplatnění po přesídlení do Erec Israel, Země izraelské, protože i tady, v samotném předpekli, se pokračovalo s praktickým výcvikem a v přípravě pro alija, tedy odchod do Palestiny. Petr to okomentoval stručně: „Byli jsme si vědomi zodpovědnosti, kterou jsme na sebe vzali, a to vše s cílem vychovávat mládež pro Palestinu.“¹¹

Jak už bylo řečeno, v Terezíně se hrál také fotbal, a právě zde se uplatnil v maximální míře. V první terezínské lize bojovalo dvanáct týmů, také žákovská a dorostenecká divize – a jako všechno zde, i sport se stal předmětem zneužití nacistickou propagandou: ve filmu „Hitler daroval Židům město“, respektive na tom, co z filmu zbylo (dokument v celkové podobě

¹⁰ Rozhovor Petra Erbeny s autorkou, květen 2014.

¹¹ Petr Erben: *Po vlastních stopách. Vzpomínky*. Nakladatelství Petr Kalina, Praha 2003, s. 51.

Petr Eisenberg s bílým šátkem na čele. Terezín, 1944. Záběr z dokumentu „Hitler daroval Židům město“

nikdy nebyl nalezen) se Petr objevuje s bílým šátkem na čele, je tedy na filmovém kotouči snadno dohledatelný.

Povolání do transportu přišlo v září 1944. Vlak mířil do Osvětimi, maminka byla povolána o několik dní později. Na rozdíl od Petra neprošla selekcí. Když Petr s kamarády přijel do Aušvicu, domníval se, že je to omyl, protože jeho přece poslali stavět nový tábor a pracovat na zákopech. Dokola stojící hlídací věže a veliké roury, z nichž vycházel oheň považoval ve své naivitě za sportovní stadion a roury jako něco hodně podobného olympijským ohňům. Brzy však byl z tohoto omylu vyveden.

Koncentráky

Byly tři koncentrační tábory, kterými Petr prošel, a stály za to. Osvětim, Mauthausen, Gusen. Do toho, jak to chodí v Osvětimi, jej zasvětili jeho někdejší svěřenci z Terezína: pracovali jako poslíčci přidělení k jednotlivým kápům. Vysvětlili mu, že roury jsou komíny ze spaloven krematorií, kde jsou denně páleny tisíce lidí z transportů, těch lidí, které poslali na špatnou stranu. Také útok na odebrání posledního zbytku lidské identity se odehrál rychle: hadry místo oblečení, tetování na předloktí – prostě taková nechutná osvětimská klasika. V osvětimském táboře pracoval jako soustružník, v lednu 1945 byl před příchodem Rudé armády deportován

do Mauthausenu a posléze přidělen do pobočného tábora v Gusenu do továrny na výrobu Messerschmittů. Tyto letouny měly být jednou z Hitlerových zázračných zbraní, které mu měly vyhrát válku. Naštěstí už se to nestihlo...

První americký tank se v Gusenu objevil 5. května 1945 a patřil k jedenácté obrněné tankové divizi. Američtí vojáci nacházeli během svého tažení v Německu a Rakousku stejně tak jako Sověti v Polsku tábory přeplněné vězni, připomínající oživlé kostlivce, v mnohých táborech nacházeli odstavené železniční vagóny plné zubožených mrtvých těl, byla nalezena krematoria dosud plná hořících mrtvol. Viděli zblízka výsledky masového vraždění a nebyli na to připraveni. Situace zde už nebyla lidská a vymykala se jakémukoliv popisu. Nacistické inferno...

Petr své individuální utrpení ať už fyzické nebo psychické nikdy do detailu nerozebíral, měl tendenci vidět věci pozitivně za každé situace. Potřeba jít kupředu a zdolávat překážky v něm zvítězila také tentokrát, což bylo nakonec to, co mu – spolu s notnou dávkou štěstí – v té době zachránilo život. Chlap jako hora po koncentračnické anabázi vážil pětáctyřicet kilo.

Osvobození a důležité milníky dalšího života

Domů do Čech se vydal s partou kamarádů vypůjčeným nákladákem, který vzápětí „znárodnili“ Rusové, vlakem – prostě jak to šlo. A pak nastalo sčítání ztrát. Osvobození se dožili jen někteří z širší rodiny, přesněji čtyři její členové včetně Petra. Celkem zahynulo dvacet pět rodinných příslušníků. A také kamarádů: stále sháněl zprávy o těch, které znal ze sionistického hnutí, později z lágrů. Prázdnota byla citelná. Válka sice skončila, ale lidé na její následky umírali dál, jako například Petrův blízký přítel, jeden z nejlepších vůdců v Tchelet Lavan Jakov Wurzel řečený Jackie.

Život se sice nezastavil, ale všechno šlo tak nějak hůř: vyřizování nezbytných dokladů, repatriačního průkazu a dalších záležitostí, návštěva Brna, Ostravy a Frýdku, v říjnu pětáctyřicátého roku nástup na důstojnickou školu 28. pěšího motorizovaného pluku v Praze-Vršovicích, poté čas studia a pracovního zařazení. Na jaře roku 1946 si změnil příjmení: bylo to koneckonců přání Petrovy maminky, aby si po osvobození změnili německé jméno na české. A tak se z Eisenberga stal Erben.

Petr Eisenberg jako voják. Praha 1946

Znovu se zapojil do práce v sionistickém hnutí. 15. května 1948 měl Ben Gurion, předseda příští izraelské vlády, přednést deklaraci nezávislého Státu Izrael a jeho řeč si do sálu židovské radnice v Maiselově ulici přišli poslechnout snad všichni sionisté v Praze:

„Místo, se kterým jsem v posledních letech byl tak spjat, mělo být také mezníkem mého budoucího života. Skupina přátel se po proklamaci a zpěvu Hatikvy, izraelské hymny, rozhodla pokračovat v oslavách v Mánesu – společenském podniku nad Vltavou. Často a rádi jsme tam chodívali. Tentokrát to však znamenalo více. Mezi jinými chlapci a děvčaty byla také Eva Löwidtová.“¹²

Petr si Evy všiml už v Terezíně. I ona jeho – ve chvíli plné „nervů“, kdy do ghetta pašoval pro maminku višně zabalené v šátku, který si přivázel k tělu. Zakázaný kontraband, při jehož nalezení hrozily přísné tresty. Málem mu to nevyšlo, višně se rozmačkaly a Petr měl kabát plný červených skvrn. Já pro takové situace používám rčení „nenápadný jak sánky v létě“. Přesto se nakonec podařilo strážce oklamat a višně do ghetta pronést. Svět tehdy sestával i z takových malých vítězství – a na to si Eva vzpomněla, když se s Petrem znovu setkala v poválečné Praze.

Eva přežila jako jediná z celé rodiny. Utekla z pochodu smrti organizovaného z koncentračních táborů Schlesiersee a Grünberg v lednu 1945: Němci hnali ženy a dívky každý den pětadvacet, někdy i třicet kilometrů pěšky, přespávalo se ve stájích, chlévech, stodolách anebo také v příkopech u silnic, k jídlu už nebylo prakticky nic, ženy se živily plevem, který prokukoval sněhem, kůrou z větví a odpadky, které ležely u cesty.

„Po celý ten čas jsme všechny hrozně trpěly žízni, kterou jsme zaháněly sněhem... Maminka cestou strašně zeslábla a tichým hlasem mi zašeptala: „Evičko, já už dál nemohu.“ Políbila mě a z jejich očí mi bylo všechno jasné. Cítila jsem to, ale rozum se vzpíral uvěřit. Nepřestávala jsem k ní mluvit, jako kdybych nevěděla, že jsem maminku právě ztratila.“¹³

Paní Löwidtová zemřela během zastávky v koncentračním táboře Svatava. A po jedné noci strávené ve stodole se Eva rozhodla, že zmizí. Zachránili ji Jahnovi z Postřekova. Když Evu našli, byla na konci svých sil. Do konce války ji ukrývali ve svém domě a Eva od té doby říká, že se tehdy v Postřekově podruhé narodila a Jahnovy bere jako svoji druhou rodinu.

Když se v dubnu 1945 skupina žen, kterých bylo původně 1300, dostala k českým Volarům, měla už jen 118 přeživších...

V Praze se Eva setkala s Petrem a věci dostaly svůj řád: odjezd z Československa už plánovali společně, požádali o vystěhování původně do Austrálie, nakonec ale jeli do Izraele, který se stal pro všechna příští léta jejich domovem.

Jeli přes Paříž, kde se 30. října 1948 vzali. Přes Středozemní moře pluli na rumunské lodi Transylvania a také tehdy se hodily Petrovy skautské znalosti: někde u Sardinie je zastihla

12 Petr Erben: *Po vlastních stopách. Vzpomínky*. Nakladatelství Petr Kalina, Praha 2003, s. 112.

13 Eva Erbenová – Markéta Mališová: *Životy Evy L.* Nakladatelství Franze Kafky, Praha 2013, s. 43–44.

strašlivá bouře, Eva nic podobného dosud nezažila, místy se to podobalo hororu: loď se příšerně houpala, skřípání a vrzání řetězů, vlny bičovaly palubu a vypadalo to, že loď se každou chvílí rozpadne, takže cestující byli nuceni trávit čas v kajutách. Eva byla těhotná a situace nebyla nijak růžová: ležela na posteli a dobře jí nebylo ani omylem. Navíc to neustálé házení ze strany na stranu... Petr otevřel kufr a k Evině údivu vyndal vázanky, kterých měl hodně. V první chvíli nebylo úplně jasné, co s nimi zamýšlí a Eva přemýšlela, co v tomhle pekle chce proboha s vázankami dělat. Co by: svázal je uzlem a Evu přivázal k posteli, aby se neskutálela. Prostě se zachoval jako správný, věci znalý skaut 😊.

Izrael

V Izraeli začínali jako spousta tehdejších nových olim, přistěhovalců, v obtížných podmínkách, ale nade vším vítězila radost ze života, protože jejich sen se splnil. Eva si přála porodit dítě v zemi, ze které nebude muset utíkat, kde nebude vyhnáno ze školy, kde mu na kabátek nepřišijí žlutou hvězdu a kde jeho údělem bude jen to, co bude údělem všech.¹⁴ Když připluli do Haify, Petr Evě slíbil, že tady někde postaví malý dům obklopený zahradou plnou květin a v domě budou vyrůstat děti, které nebudou znát zármutek a utrpení. A stalo se.

V židovském státě si Petr našel práci ve stavebnictví, Eva byla nejdříve v domácnosti a poté se uplatnila ve zdravotnictví; částečné vzdělání v tomto oboru získala v Praze, kde pracovala jako zubní instrumentárka. V roce 1949 se jim narodila dcera Daniela, poté syn Alon a v roce 1970 další syn Amir. V padesátém třetím začal Petr pro rozšiřující se rodinu stavět dům, kam se Erbenovi nastěhovali o pět let později. A jak Eva konstatovala, jejich rodinný život byl šťastný, nikoli však poměry v Izraeli: země byla neustálým terčem nenávisti a válečných útoků sousedních států a národů. To mohu potvrdit: už mnohokrát při svých cestách do Izraele jsem na vlastní kůži zažila, co taková nenávist obnáší. Nedovedu si představit, že bych něco obdobného zažívala v Čechách. Nic ale v budoucnu není nemožné a vyloučit se nedá ani tato alternativa, protože ze západní části Evropy se postupně stává něco na způsob emirátu. Vidím to nerada, ale pokud si západoevropské obyvatelstvo dobrovolně volí představitele,

Eva Erbenová na cestě do Izraele. 1949

¹⁴ Eva Erbenová: Opona padá. *Maskil*, č. 9, březen 2021.

Dům, který Petr vlastnoručně postavil

Začátky v Izraeli

kterí v nebyvalé míře muslimskou migraci umožňují, ba podporují, těžko s tím já osobně něco udělám.

Když se v polovině šedesátých let při své první cestě do Evropy dostali Erbenovi k československým hranicím, chtěli znovu vidět Prahu, a tak to riskli. Při zpáteční cestě to pak vzali i do Postřekova:

„Petr je udiven, proč tam chci jet, nikdy jsem o svém tamním pobytu nemluvila. A tak 30. června 1966 přijíždím do vesnice, kde mi před koncem války místní lidé zachránili život. A poznávají mě hned, nezapomněli na mě! Cítím se s nimi hluboce spojena, prostředí je stejně láskyplné jako tehdy. Dva dny zůstáváme a slibujeme si, že některé příští léto přijedeme na prázdniny. Ale opět vstoupila do našeho života politika. Ruská okupace v roce 1968 znemožnila nejen prázdninový pobyt, ale na dlouhou dobu i jakýkoliv můj kontakt s Postřekovem.“¹⁵

Život šel dál, místy možná nebyl snadný, hlavně v začátcích, ale zdálo se, že bude napínavý, a to vyhovovalo Petrově dobrodružné povaze. Přece jen – bydlet patnáct kilometrů od Gazy, když Izrael toto území v roce 2005 vyklidil, nebylo vždy jednoduché. A také rodina se rozrůstala: ke třem dětem přibýlo devět vnuků a patnáct pravnoučat.

Dávno vím, že všichni mí izraelští přátelé si v sobě nesou svoje koncentráky a nezbavili se jich do dneška. Nezbavili se jich ani Eva s Petrem, ale dokázali jakýmsi zvláštním způsobem pozitivně přetvořit to špatné a nikdy se nevzdali. Zůstal jim optimismus, odvaha a odhodlanost. Když byl v Givat Chaim založen Beit Terezin, účastnili se oba činnosti této instituce a přinášeli svá svědectví prostřednictvím svých knih i přednášek.

Pro Petra jako pro sionistu byla důležitá židovská národní identita, ale rozhodně se nezříkal ani svých českých, či spíše moravských kořenů. V nějakém textu jej ostatně označili za významného českého vlastence židovského původu. Je to pravda, ale Petr byl něčím víc. Co mu vždy leželo na srdci, byla svoboda. Svoboda zvolit si způsob života a nechat ostatní, aby si zvolili také. Vždycky tvrdil, že dokud tady jsme, nikdy nevíme, jaký úkol na nás čeká a že tedy máme být jako skauti na tento úkol připraveni. Říkal také, že kromě výzev velkých existuje i bezpočet výzev malých – a snažil se pomáhat do poslední chvíle. Když byl v Praze založen židovský skautský oddíl Tuvia, byl Petr mezi prvními, kteří přivítali jeho vznik

Eva s Petrem v pozdějších letech

15 Eva Erbenová: Opona padá. *Maskil*, č. 9, březen 2021.

Rodina

a z dalekého Izraele poslal pozdrav v podobě emotivního dopisu, který jsem ochotně a ráda předala oddílové vedoucí Hanele.

Petr Erben a autorka

Svou pozemskou pout' ukončil Petr Erben 5. dubna 2017, aby odešel sloužit skautskou Věčnou službu tam, odkud není návratu. Zanechal po sobě prázdné místo a všichni víme, jak se prázdná místa obtížně zaplňují. S Evou Erbenovou jsem – díky Bohu – v kontaktu dodnes, a tímto jí děkuji za spolupráci na textu.

Použité fotografie: soukromá sbírka rodiny Erbenových

Hrob Petra Erbena v mošavu Ge'a. 2017